חשבון הנפש — ג) סדר

סדר פרק ג כל מעשיך וחפציך. יהיו מסודרים לך כל אחד ואחד במקום קבוע ובזמן קבוע. וכל מחשבתך תהא פנויה תמיד למה שלפניך: כל זמן שהאדם מוטל בשינה עמוקה, הרי נפשו הבהמית פנויה וריקנית מכל נדנוד ציור ומחשבה, וקרובה למדרגת הצמחים והדוממים השקועים במיתה מוחלטת, אכן כשהקיצה קצת אזי היא מתחלת להתגלגל במהלך חילוף הרעיונות הנ"ל (סי' ט"ז) בעולם הדמיון שבה, אבל עדיין איננה רואה ולא שומעת ולא מרגשת שום דבר נרגש, ממה שנתחרש עתה בחללה של עולם הגדול, לפי שכל הרעיונות ההם, אינן אלא רשומי הרגשות (שהרגישה הנפש קודם לכן בזמן יקיצתה) שנשתיירו בכח הזכרון שלה (סימן נ"ג), גלגול הרשימות הללו אז נקרא מהלך החלומות שאין כח לא בנפש הבהמית ולא בשכלית לשנות את מהלכו כלום, אבל כשניעור משנתו לגמרי, אזי נפקחים צינורות המוחין להרגיש השנויים המתחדשים בעולם הגדול, ע"י זעזועי קרומי המוחין, ומ"מ בשעה שהנפש הבהמית שלוה ושקטה בעינים סגורות, דהיינו בשעה שקרומי המוחין שקטין ונחין לגמרי אזי חוזר מהלך חילוף הרעיונות למקומו, כעין אותן של מהלך החלומות זולתי שעכשיו עין השכל ער ושולט לשנותו כחפצו, ולהגיהה בכדי לסדרה באופן נאות לטבע עולם הגדול, לפיכך הוא מכונה אז מהלך המחשבות בעולם הקטן שלהם:

והנהו לא מבעיא במהלך החלומות, שאין בהם שום לחלוחית של דעה ובינה כלל, והכל אינו אלא קיבוץ של דמיונות כוזבין ומטורפין בערבוביא אלא אפילו מחשבות עצמן, אע"פ שכבר נתקנו ע"פ עצת הנפש השכלית כנ"ל, מ"מ המשך מהלכן בזה אחר זה נובע עדיין ממקור כח הדמיון, והרי אין לנפש הבהמית מצד עצמה שום תפיסה והבחנה מענין הסדר הנכון, לא כן הנפש המשכלת העשויה להעריך כל פעולותיה ע"פ חוק קבוע, ולהרגיל גם את הנפש הבהמית, למצוא קורת רוח במערכות המסודרות ע"פ חוק אחד תמיד, ובדרך זה הוא מיקל מאד כל כלל מהלך העסקים משך כל ימי חייו של האדם בשני העולמות דהיינו בעולם הקטן ובעולם הגדול (דהיינו עולם המחשבות ועולם המעשים): וזוהי מדת הסדר, דהיינו, שצריך ליחד לכל עסק ועסק מעסקי המחשבות והעיונים זמן קבוע לעצמו, ולפנות לכל עסק ולכל חפץ מעניני העולם הגדול זמן ומקום ידוע לכל אחד ואחד בפני עצמו, ולדקדק לציין את תחומיהן בסייגים, שלא יכנוס האחד לתוך גבולו של חבירו, ולפי שגם מדה זו עלולה לחלאים רבים, שצריך להתרפא מהם ע"י תרופות החינוך ע"כ נקבע לה כאן ג"כ מקום בין אותן הי"ג רמזים:

כי הנה מצינו אנשים בעלי תורה וחכמה ומדות טובות, אלא שמחוסרין סדר בעסקי ביתם ובאומנתם עם הבריות, או בעסקי למודם ותפלתם, יש מהם שכלי ביתם ותשמישיהן צבורין או מפוזרין כה וכה, הבגדים והקדירות והמצעות העריבות והספרים הכל בכנופיא אחת, באופן

שמקצתן אבודים לשעת תשמישן לגמרי, או עכ"פ מכלין זמן וכח הרבה לחפש אחריהן תמיד, ומקצתן מזיקין בשכונתן זה אצל זה, וזה ע"ג זה. ויש לך אחרים שמשתקעין בעומק עיון הלכות או חשבונות מו"מ שלהם, בתפלת שמונה עשרה. ויש מהן הולכין בעינים פקוחות בשוק ואינם רואים ולא שומעין כלום, ופעמים שהן ניזוקין עי"כ בגופן או בממונם, ועכ"פ מתגנים בעיני הבריות, וביותר צריך אדם לדקדק בעניני בלבול הדעת ולחנך עצמו לפנות כל מחשבתו לאותו ענין שהוא עסוק בו עכשיו בלבד, שלא יהא עומד כאן ומחשב באספמיא, מתעטף בציצית ומברך על התפלין וכיוצא בזה: